

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret

Citation: Holberg, Ludvig: "Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret", i Holberg, Ludvig: *Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret*, udg. af F.J. BILLESKOV JANSEN ; Volmer Rosenkilde , Rosenkilde og Bagger, 1969-1971, s. 71. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-holberg10-shoot-idm140342681330176.pdf> (tilgået 18. april 2024)

Anvendt udgave: Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret

LIBR. I. EPIGRAMM. 66

*Furatur, fallit, bibit ac moechatur Aristo:
Et simul in precibus tempora certa locat.*

Blant de mange stridige Qvaliteter, som findes hos de saa kaldne fornuftige Creature, og som foraarsage, at man haver Møje ved at give Definition paa et Menneske, er dette, at man hos de fleste finder en bestandig Omvæxling af Guds frygt og Ugudelighed, saa at deres Levnet kand lignes med en intermittent Feber, hvorudi Heede og Kulde vexelviis haver Overhaand. Man seer gemeenligen Mennesker ligesom udi en lige Grad at forfremmes udi Devotion og Ugudelighed: man seer dem at multiplicere deres Bønner og Andagt tillige med deres onde Gierninger, saa at man skulde tænke, at de synde, for des alvorligere at kunde bede, eller at de bede, for desmeere ustraffet at kunde synde. Hvis det eene øvedes paa skrømt, kunde man let begribe det andet: thi da blev Andagten en Øjenskalks almindelige Character, som er gandske let at fatte. Thi en Øjenskalk har et vist Maal, som han sigter til, hvilket han tænker under Guds frygt og Ærligheds Maske at naae. Men denne Devotion, som jeg her forestiller, er, skiønt mindre lastværdig, dog meere urimelig. Thi her bedes alvorligen, og her syndes ogsaa alvorligen. Ligesom Febricitantens Kulde er virkelig Kulde, og dens Heede en virkelig Heede. Nogle skulle vel holde for, at denne Character, saasom den er selsom, saa er den ogsaa rar, og at derfor de Mennesker, hos hvilke findes saadan Blanding, bør ansees som Monstra. Men Erfarenhed viser, at intet er meere gangbart, og findes denne Character allermest hos dem, som have allermindest Beqvemhed til Simulation. Man maa derfor ikke lade sig forbløffe af den Roes, som gemeenligen tillegges een og anden med disse Ord: *Det er en Mand, som frygter GUD*; man maa ogsaa efterforske hvad han bestiller mellem Fro-Prædiken, Højmesse og Aften-Sang, om hans Guds frygt er den samme om 72 Mandagen, som den var om Søndagen, ja om han ikke efter den almindelige Maade alternerer med Bønner og Synder: og, hvis han befindes saaledes at være, er det langt fra at han fortiener det Navn af en Gudfrygtig Mand, at man heller kand legge ham hans daglige Lovsang og Kirkegang til Last. Man siger udi Ordsproget, at Hunde-Bønner komme ikke til Himmels. Thi at bede ideligen om de Synders Forladelse, som man stedse agter paa nye igien at bedrive, er ikke andet end at spille Giek med Religionen, endskiønt man beder alvorligen. Det var derfor, at den viise Bias, da han var paa et Skib med nogle ugudelige Mennesker, og hørte dem udi en paakommende Storm at bede, taledede dem saaledes til: *Beder sagte, kiære Børn, at Guderne ikke merke, at I ere her*. Derfor sagde den unge Æschinus hos Terentium til sin Fader: *Kiære Fader! beed du heller Guderne end jeg; thi saasom du est bedre Mand, end jeg er, saa er det troeligt at de heller bønnhøre dig*: Tu comprecare Deos, potiùs, qvàm ego; nam certè scio, eos obtemperaturos tibi magis, qvòd es tu multò melior, qvàm ego sum. Den daglige Erfarenhed viser os utallige Exempler paa saadan bizarre Andagt. Man seer af Kirke-Historien, at Folk, der have haft Forsæt at bedrive Misgierninger, have bestilt Forsonings Messe forud. Det var saadan slags Devotion, som fandtes hos Ludwig XI. hvilken paa sine Knæ bad GUD om Bistand til en ond Gierning at udføre, og lovede at give Penge til Kirker og Kloostere, om den havde Fremgang. Det er jo, som Ordsproget lyder: at Stieale en Huud, for at give den Fattige et par Skoe, eller som den Franske Poet siger:

*C'est un homme d'honneur, d'une pieté profonde,
Qui veut rendre à Dieu ce qu'il a pris au monde.*

Søfarende Folk vidne, at Fribyttere eller Søe-Røvere med stor Regularitet holde Morgen og Aften-Lovsange, og haver man mange Exempler paa, at Folk med største Andagt have præpareret sig til Dueller. Hvad er almindeligere, 73 end at see ryggesløse Folk i Pavedømmet med Kaars, Helgene og Guder om Halsen og paa Brystet? hvormed de ville give tilkiende, at de ere ligesom udi GUDs Livrée, og derved distingvere sig fra andre. Mon det ikke var bedre ingen Helgen at føre om Halsen, men at have GUD udi Hiertet. Man haver ikke at lede efter fleere Exempler. Man haver ikkun at betragte den sædvanlige Altergang, hvorved 3 á 4 gange om Aaret gjøres en højtidelig Pagt med GUD, som man strax bryder. Mon det ikke var bedre at gjøre meere og love mindre. Her synes at man gjør 4 gange om Aaret en Pagt med GUD, allene for at bryde en Pagt 4 gange. Hvad kand være selsommere? og hvad er dog almindeligere?

Jeg haver eftertænkt Aarsagen til saadan Devotion, men finder ingen nærmere end denne. Det synes, at de fleste bilde sig ind, at, naar de bede, saa bliver GUD dem noget skyldig, og naar de synde, saa blive de GUD noget skyldige, saa at de ansee deres Bønner som et slags Liquidationer, og meene derved at kunde producere Ballance-Regninger paa Debet og Credit. Men det er at befrygte, at saadant Bogholderie intet stik vil holde paa den store Regnskabs-Dag, og at een Streg vil blive gjort over den heele Pagina af Credit. Det synes af visse Folks efterladte skrevne Calendere, at de virkeligen maa have gjort sig saadan Idée herom. Thi man haver derudi efter Dag og Datum fundet gode og onde Gierninger antegnede. Vel er sant, at der ere ikkun faa, som føre saadant i Pennen, og at de, som saadant gjøre, holdes for daarlige Mennesker. Men deslige forargelige Dag-Registere give dog Portrait paa Menneskernes Opførsel herudi: og kand man sige, at Daarligheden er lige stor, enten Regningerne bliver skriftligen forfattede, eller de alleene gjøres in mente.

Det synes derfor, at saadant rejser sig af en almindelig Vildfarelse, hvorved man tænker, ved eet Buds

Efterlevelse at tilkøbe sig Privilegium til at overtræde alle de andre. Denne Vildfarelse kand ved intet bedre hæves, end ved at forestille Mennesker, at det var bedre aldeles intet 74 at bede, end at bede og synde vechselviis; og at det var bedre, ingen Pagt at indgaae, end at bryde den strax igien, for ikke at synde baade imod en almindelig Pligt og en særdeles Pagt.